

Utbildningsdepartementet

103 33 Stockholm

2010-09-20

1 (1)

Dnr 01-2010:351

Redovisning av uppdrag att inkomma med en lägesrapport avseende verksamheten inom alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobaksområdena

Dnr S2010/3387/FH

Härmed redovisas uppdraget Skolverkets lägesrapport avseende verksamheten inom alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobaksområdena

Per Thullberg
Generaldirektör

Paula Caleca Costa Hallberg
Undervisningsråd

I ärendets slutliga handläggning har Camilla Asp, Ragnar Eliasson, Ann Charlotte Gunnarson, Tommy Lagergren, Ulrika Lindén, Eva Lindgren, Staffan Lundh samt Helén Ängmo i Skolverkets ledningsgrupp deltagit.

2010-09-20

1 (10)

Dnr 01-2010:351

Redovisning av uppdrag att inkomma med en lägesrapport avseende verksamheten inom alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobaksområdena

Dnr S2010/3387/FH

1. Inledning och utgångspunkter

Regeringen har gett Skolverket, som en av flera myndigheter, i uppdrag att inkomma med en lägesrapport av myndighetens arbete inom alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobaksområdena. Rapporten ska innehålla information om vad myndigheten genomfört och uppnått avseende de av regeringen 18 prioriterade åtgärderna i Regeringens åtgärdsprogram för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken 2010.¹ Myndigheten ska också ge en framåtblickande bild om styrkor och svagheter när det gäller myndighetens arbete med att uppnå mål och samtliga delmål inom nuvarande alkohol- och narkotikahandlingsplaner (2006–2010) och inom tobaksområdet.

Skolverket genomför och har genomfört förebyggande och främjande insatser inom område åtta, *Skolan – en viktig arena för förebyggande insatser* och punkt 13 *Insatser för barn i utsatta miljöer* men däremot inga insatser inom de övriga 16 prioriterade åtgärderna.

Skolverkets generella uppdrag är att stödja huvudmän i deras verksamhet att uppnå nationellt fastställda mål och likvärdighet i utbildning. Skolverket genomför och har genomfört en rad främjande och förebyggande insatser med anknytning till områdena alkohol, narkotika, dopning och tobak. Flera av Skolverkets uppdrag har rört områden som mobbning, värdegrundarbete, samverkan kring barn som far illa, samarbete skola - föräldrar, elevhälsa och stöd till skolor och huvudmän i reformeringsarbetet av skolan. Mycket av den verksamhet som Skolverket bedriver är en del av ett långsiktigt arbete med att förebygga alkohol-, narkotika- och dopnings- och tobaksmissbruk. Skolverket anser också att det är viktigt att detta arbete utgår från skolans uppdrag som formuleras i gällande styrdokument.

Skolverket är i hög grad bunden av regeringsuppdrag i särskild ordning och uppdrag enligt regleringsbrev, ett arbete som svarat för totalt cirka 87 procent av verksamhetens kostnader under 2009.² Skolverket har därför inte haft möjlighet att

¹ Se bilaga 2 för samtliga 18 prioriterade åtgärder för 2010 och bilaga 1 för efterfrågat innehåll i rapporten.

² *Årsredovisning 2009* Skolverket.

genomföra några riktade insatser för skolornas arbete specifikt mot alkohol, narkotika, dopning och tobak.

2. Kunskapssammanställningar och forskningsresultat med relevans för området

Skolverket genomför eller medverkar årligen i ett antal nationella och internationella uppföljnings- och utvärderingsstudier som bidrar till kunskap om förändringar och trender i verksamheterna inom skolväsendet, förskoleverksamheten och skolbarnsomsorgen. Nedan följer en redogörelse för de kunskapssammanställningar och forskningsresultat som har relevans för området alkohol, narkotika, dopning och tobak.

2.1 Elevers attityder till skolan

I Skolverkets senaste attitydundersökning³ gav 4 300 elever i årskurs 4-9 och i gymnasieskolan samt 2 000 lärare i grund- och gymnasieskolan sin syn på skolan. Rapporten ger i allmänhet en ljus bild där de flesta eleverna trivs i skolan och med sina lärare. Skoltrivsel är en viktig skyddsfaktor mot olika former av missbruk. Elevernas trivsel i skolan har varit stabil sedan mätningarna började år 1993. Samtidigt visar undersökningen att det finns problemområden som stress, bristande arbetsro och svårigheter i att anpassa undervisningen till elevers olika förutsättningar och att det finns könsskillnader när det gäller stress.

Relationen mellan lärare och elever har utvecklats i positiv riktning. De äldre eleverna trivs bättre med sina lärare idag och andelen som trivs mycket bra har blivit mycket större. De flesta bland de yngre eleverna upplever att de får hjälp, stöd och uppmuntran av sin närmaste lärare. Men en inte obetydlig andel, en av tio, tycker att deras lärare sällan eller aldrig ger dem beröm, stöd och uppmuntran.

Det är 41 procent av eleverna som anger studietrötthet som det främsta skälet till att de inte fullföljer studierna i gymnasiet.⁴ Skolverkets rapport om studieavbrott och stödinsatser i gymnasieskolan⁵ visar vidare att elever som inte fullföljt studierna har mer negativa erfarenheter av den sociala situationen och av undervisningen samt att de intervjuade eleverna ansåg sig sakna stöd från skolan i form av uppmuntran att fullfölja utbildningen.

Även om *trivseln* i skolan är hög finns där 1–2 procent som trivs ganska eller mycket dåligt på sin skola eller med andra elever och 15 procent tycker sällan eller aldrig att det är roligt att gå till skolan. Det är fler elever i årskurs 4–6 som känner sig otrygga, rädda och utsatta för kränkande behandling i skolan jämfört med äldre elever.

En majoritet av eleverna i årskurs 7–9 och gymnasieskolan är nöjda med möjligheterna till extra *hjälp och stöd* och andelen nöjda elever har ökat kontinuerligt sedan 1993. Nästan hälften av lärarna bedömer att eleverna har bra möjligheter till extra

³ *Attityder till skolan* Skolverket, 2009.

⁴ *Ungdomar utan fullföljd gymnasientbildning – en undersökning med många utmaningar* SCB 2008:1.

⁵ *Studieavbrott och stödinsatser i gymnasieskolan – en kunskapssammanställning* Skolverket, 2008.

stöd vid behov, men var tredje lärare anser att elevernas stödmöjligheter är ganska eller mycket dåliga. Det lärarna i minst utsträckning tycker att skolan lyckas med är att anpassa verksamheten till elevers olika förutsättningar.

Andelen elever som känner sig *stressade* är oförändrad jämfört med tidigare attitydundersökningar. En tredjedel av de äldre eleverna känner sig alltid eller oftast stressade i skolan och i den gruppen ser man fortsatt tydliga könsskillnader med hälften av flickorna jämfört med 21 procent av pojkarna i gymnasieskolan. Både de yngre och de äldre eleverna känner sig oftare stressade på grund av läxor och prov än på grund av fritidsintressen och för täta lektioner.

2.2 Kunskaper om samhället

En internationell studie⁶, som mäter kunskaper, värderingar och engagemang i samhället - hur unga förbereds för att axla sin roll som medborgare, visar att skillnaderna i resultat mellan elever är större i Sverige än genomsnittet för de övriga europeiska länder som deltar i studien.

Socioekonomisk bakgrund, kön och migrationsbakgrund har betydelse varav den första faktorn framträder tydligast. Barn till högutbildade föräldrar når bättre resultat och inget annat europeiskt land i undersökningen indikerar en större effekt av föräldrars utbildningsbakgrund än Sverige. Både elevens egen bakgrund och klasskamraternas familjebakgrund påverkar en elevs kunskapsresultat och de båda faktorerna samverkar. Barn till högutbildade tjänar mer på att gå i samma klass som andra barn till högutbildade än vad barn till lågutbildade gör. Skillnaderna mellan elevers medborgarkunskaper förstärks därmed av skolsegregation.

2.3 Skolfrånvaro

Ogiltig frånvaro är en signal om att en elev inte mår bra. Rapporten Attityder i skolan 2009⁷ visar att ogiltig frånvaro är vanligast i gymnasieskolan där 30 procent svarar att de är borta från schemalagd undervisning minst en gång i månaden. Motsvarande andel bland de äldre grundskoleeleverna är 9 procent och 2 procent bland de yngre eleverna. Rapporten Skolfrånvaro och vägen tillbaka, som tar upp långvarig ogiltig frånvaro i grundskolan, visar att ungefär fyra av 1000 (0,04 %) av eleverna i 7–9 i grundskolan hade varit helt frånvarande i minst en månad något som i stort sett är lika vanligt bland pojkar som bland flickor.⁸

Vidare visar rapporten att arbetsmiljön och undervisningens innehåll och utformning är viktig för att frånvaro inte ska uppstå. I många fall har elevens hemsituation betydelse och en del elever saknar stöd hemifrån i form av uppmuntran att fullfölja utbildningen. Skolans bemötande av både eleven och hemmet, en allsidig utredning innan åtgärder vidtas samt rutiner för frånvarouppföljning och omedelbara insatser lyfts fram som betydelsefulla. Skolrelaterade orsaker till ogiltig frånvaro kräver åtgärder i skolan samtidigt som det krävs en beredskap och en organisation för kon-

⁶ ICCS 2009, International Civic and Citizenship Study 2009. De svenska resultaten är redovisade i Skolverkets rapport *Morgondagens medborgare*, 2010.

⁷ *Attityder till skolan* Skolverket, 2009.

⁸ *Skolfrånvaro och vägen tillbaka – långvarig ogiltig frånvaro i grundskolan* Skolverket, 2010.

tinuerlig samverkan med andra myndigheter för det stöd som går utöver skolans uppdrag.

Rapporten om långvarig ogiltig frånvaro i grundskolan visar också att skolnärvaro-team ofta är framgångsrika i arbetet med ogiltig frånvaro och att skolämnet med mest frånvaro, idrott och hälsa, behöver analyseras. Elevhälsans roll och ansvar behöver förtydligas på många skolor. Både kommunala och fristående skolor behöver se över tolkningen av synnerliga skäl för att bevilja längre ledighet och sina rutiner för när frånvaro ska behandlas.

Skolverkets rapport om studieavbrott och stödinsatser i gymnasieskolan noterar även att elevens och föräldrarnas bakgrund har betydelse för om eleven inte fullföljer gymnasieskolan⁹. Nästan hälften av eleverna med *utländsk bakgrund* lämnar gymnasieskolan utan fullständiga studier. Avbrotten från gymnasieutbildning ökar i den grupp elever som har *föräldrar med enbart förgymnasial utbildning* och även i den gruppen elever är det ungefär hälften som lämnar gymnasieskolan med ofullständiga studier.

2.4 Studier om elevhälsan

Centrum för skolledarutveckling på Umeå universitet har fått i uppdrag av Skolverket att genomföra en kartläggning av elevhälsan, dess omfattning, organisation och innehåll vid kommunala och fristående grund- och gymnasieskolor. Skolledningens och elevhälsans syn på elevhälsans uppdrag och användning, samt en analys av dessa faktors förhållande till varandra kommer att presenteras i december 2010. Kartläggningen följs av fyra nationella konferenser och ett stödmaterial med olika perspektiv på elevhälsa.

2.5 Rapportering av faktorer som påverkar hälsan

I maj 2010 redovisade Skolverket en folkhälsopolitisk rapport till Statens folkhälsoinstitut som innehöll en genomgång av utveckling och exempel på insatser inom skolområdet med relevans för hälsan mellan 2005 och 2010.¹⁰

3. Insatser under 2010

Nedan beskrivs de insatser och regeringsuppdrag som genomförs av Skolverket under 2010 med anknytning till kunskapsområdena tobak, alkohol, narkotika och dopning samt utfall från dessa insatser. Som framlyfts i tidigare lägesrapporter ryms skolans insatser mot ANDT inom tre olika fält:

- att arbeta med främjande insatser för goda resultat och trygghet,
- att uppmärksamma utsatta elever samt

⁹ Studieavbrott och stödinsatser i gymnasieskolan – en kunskapssammanställning Skolverket, 2008.

¹⁰ Redovisning av uppdrag om att rapportera om utveckling och insatser på skolområdet med relevans för hälsan, Dnr 2010:00234, Skolverket, 2010

- att samverka med andra myndigheter när en elev är i svårigheter och i behov av stöd.

Skolans hälsofrämjande arbete, även kallad hälsofrämjande skolutveckling¹¹, sker dels genom generell skolutveckling för att elever ska uppnå goda resultat och trivas i skolan, dels genom att öka kvaliteten i den specifika undervisningen om alkohol, narkotika, dopning och tobak.

3.1 Reformen och informationsspridning

3.1.1 Skolreformerna 2011

Skolreformerna omfattar en ny skollag, nya läroplaner och kursplaner i grundskolan, särskolan, specialskolan och sameskolan, ny gymnasieskola med nya ämnesplaner gemensamma med gymnasial vuxenutbildning, ny betygsskala och förändringar av förskolans läroplan. Dessutom kommer lärarutbildningen att förändras, lärarlegitimation att införas och stora satsningar görs på lärarfortbildning, rektorsutbildning och utvecklingsstöd för förbättrad undervisning.

I den nya skollagen¹² som träder i kraft den 1 juli 2011 förtydligas bestämmelserna om elevers närvaro i de obligatoriska skolformerna och gymnasieskolan. Om en elev uteblir utan giltigt skäl från en verksamhet som anordnas för att ge den avsedda utbildningen ska rektor se till att elevens vårdnadshavare samma dag informeras om att eleven varit frånvarande.¹³ Det är rektor som beslutar om ledighet i de obligatoriska skolformerna och får inte uppdra åt någon annan att fatta beslut om ledighet som avser längre tid än tio dagar.

Den nya skollagen ger eleverna en stärkt rätt till tillgång till skolläkare, skolsköterska, psykolog och kurator inom elevhälsan. I skollagen införs bestämmelser om en samlad elevhälsa med förebyggande och hälsofrämjande insatser och omfattar personal som har medicinsk, psykologisk, psykosocial och specialpedagogisk kompetens. Elevhälsan ska bidra till att skapa miljöer som främjar elevernas lärande, utveckling och hälsa och stödja elevernas utveckling mot utbildningens mål.

3.1.2 ANDT i kursplaner och ämnesplaner

Skolverket har fått i uppdrag att ge förslag till nya kursplaner för grundskolan och ämnesplaner för samtliga ämnen inom gymnasieskolan. I Skolverkets förslag till regeringen¹⁴ har undervisning om ANDT-relaterade områden funnits med i grundskolans kursplaner i Biologi¹⁵, Hem- och konsumentkunskap¹⁶ samt Idrott och

¹¹ Hälsofrämjande skolutveckling är ett begrepp som växt fram ur Hälsofrämjande skola – ett WHO-projekt från mitten av 1990-talet.

¹² Skollagen SFS 2010:800

¹³ Skollagen SFS 2010:800, 15 kap. 16§ och 7 kap. 17§.

¹⁴ Redovisning av uppdrag att utarbeta nya kursplaner och kunskapskrav för grundskolan och motsvarande skolformer, rapport U2009/312/S, dnr 2008:741

¹⁵ Undervisningen i årskurserna 4-6 i biologi ska behandla hur hälsan påverkas av beroendeframkallande medel.

¹⁶ Undervisningen i årskurserna 7-9 ska behandla reklams och mediers påverkan på individers och grupper konsumtionsvanor

hälsa.¹⁷ Skolverket arbetar med de remissynpunkter som kommit in på ämnesplanerna i gymnasieskolan och beräknar redovisa uppdraget till regeringen under hösten 2010.

3.1.3 Rektors ansvar

Enligt läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet¹⁸, har rektor ett särskilt ansvar för att ämnesövergripande kunskapsområden som riskerna med tobak, alkohol och andra droger integreras i undervisningen i olika ämnen. I de frivilliga skolformerna har rektor ett särskilt ansvar för att eleverna får kunskaper om riskerna med tobak, alkohol, narkotika och andra droger.¹⁹

Statens folkhälsoinstitut har arbetat fram ett material med förslag på hur pedagoger kan lyfta frågor som rör tobak, alkohol, narkotika och dopning i olika ämnen.²⁰ Skolverket har medverkat genom synpunkter på det stödmaterial som utkommer hösten 2010.

Riksdagen har beslutat om en obligatorisk befattningsutbildning för nyanställda rektorer.²¹ Syftet med befattningsutbildningen är att ge rektorer och annan personal med motsvarande ledningsfunktion kunskaper om de krav som anges i föreskrifter, samt att utveckla deras roll som ledare så att verksamhetens kvalitet kan säkerställas.

3.1.4 Skolverket som informationskälla

På Skolverkets webbplats finns information om alkohol, narkotika och tobak i en särskild portal, www.skolverket.se/halsoframjande. Genom den informerar Skolverket om hälsofrämjande skolutveckling, elevhälsa och psykisk ohälsa, grövre våld i skolan, samverkan kring barn som far illa, sexualitet och samlevnad samt tobak, alkohol och narkotika.

Länkskafferiet är en specialutformad söktjänst för skolan med kvalitetsgranskade länkar för skolarbete inom bland annat kunskapsområdet ANDT, som kan användas vid planering av lektioner och temaarbete. Där finns länkar som tar upp alkohol och narkotika i trafiken från bland annat Trafikverkets kampanj *Don't drink and drive*. Söktjänsten *Spindeln* söker i arkiv som innehåller material för skolarbete från aktörer såsom Utbildningsradions mediearkiv, Länkskafferiets arkiv och Multimedias bildarkiv.

Webbplatsen *Kolla Källan* syftar till att öka pedagogers kunskaper om informationsökning, källkritik och internetsäkerhet för barn och unga och erbjuder nyheter, forskning, lektionsmaterial och artiklar inom området. Avdelningen *Säker på nätet*

¹⁷ I ämnet syfte står att eleverna genom undervisningen ska ges förutsättningar att ta ställning i frågor som rör idrott, hälsa och livsstil. Undervisningen i årskurserna 7-9 ska behandla samband mellan rörelse, kost och hälsa och kroppsideal inom idrotten och i samhället i övrigt. Dopning och vilka lagar och regler som reglerar detta.

¹⁸ Lpo94.

¹⁹ Läroplanen för de frivilliga skolformerna, Lpf94.

²⁰ Inom Skolan förebygger 2 - om hälsa lärande och prevention i skolan

²¹ SFS 2008:643 Förordning om befattningsutbildning för rektorer och annan personal med motsvarande ledningsfunktion i skola, förskola och fritidshem.

tar upp frågor som rör barn och ungas säkerhet på nätet samt ANDT-relaterade frågor som marknadsföring och försäljning via Internet²².

3.2 Skolverkets främjande och förebyggande insatser

Skolverkets uppdrag är att styra, stödja, följa upp och utvärdera skolhuvudmäns och skolors arbete med syfte att förbättra kvaliteten och resultaten i verksamheterna. Idag finns inga särskilda medel avsatta för ANDT. Däremot finns stora satsningar på förebyggande arbete inom områden som syftar till ett gott skolklimat, att förbättra elevernas skolprestationer och därmed ge förutsättningar att reducera bruket av ANDT.²³ Regeringsuppdrag såsom Jämställdhetsinsatser i skolan²⁴, uppdrag att om utbildningssatsning i forskningsbaserade åtgärdsprogram mot mobbning i skolan²⁵ och värdegrundsuppdraget²⁶ stödjer ett sådant arbete. Den omfattande reformeringen av skolan genom den nya skollagen, nya läroplaner med mera syftar till att både förbättra elevernas resultat och öka deras trygghet i skolan.

3.2.1 Samverkan kring barn som far illa - barn och unga i riskzonen

En väl upparbetad samverkan mellan skolan och andra myndigheter som kan stödja och ta vid är en viktig del i skolans arbete med elever som far illa eller riskerar att fara illa. Mellan 2007 och 2009 genomförde Myndigheten för skolutveckling och Skolverket regeringsuppdraget *Samverkan mellan skola, polis, socialtjänst samt barn- och ungdomspsykiatri*.²⁷ Erfarenheterna av Skolverkets arbete med uppdraget fram till september 2009 redovisades i lägesrapporten för 2009. I slutrapporten som presenterades i december 2009 framkom att för att samverkan ska kunna fungera långsiktigt, behöver specialiserad kunskap om samverkan byggas upp och systematiseras.

Skolverket indikerade i avrapporteringen behov av en översyn av lagstiftningen för de myndigheter som möter utsatta barn och ungdomar och att metoder och modeller för samverkan, som avser hur samverkan ska organiseras, behöver få fortsatt utrymme att utvecklas och prövas. Utredningen *Översyn av skolans arbete med utsatta barn*²⁸ presenterar sin slutrapport under november 2010. Skolverket ser det som angeläget att arbeta vidare med de slutsatser och erfarenheter som utredningen kommer fram till.

3.2.2 Jämställdhetsinsatser i skolan

Som en del av det uppdrag Skolverket har att främja jämställdhet ingår att stödja elevhälsans arbete med att främja psykisk hälsa och förebygga psykisk ohälsa i grund- och gymnasieskolan.

Pojkar har sämre resultat i skolan än flickor och flickor är mer stressade än pojkar. Hos båda grupperna är samspelet med läraren betydelsefullt för att ge mental ener-

²² Marknadsföring och försäljning via Internet tas upp som ett samverkansområde och kan ses som information till prioriterade grupper.

²³ Insatser som Statens folkhälsoinstitut i Skolan förebygger 2 pekar ut som viktiga

²⁴ U2006/9049/S

²⁵ U2007/1205/S

²⁶ U2009/2848/S

²⁷ U2006/5879/S

²⁸ U2009:05 med tilläggsdirektiv U2009:80

gi, stimulans, stöd och trygghet i lärandet. Skolverkets sex konferenser *Inget slår en skicklig lärare* lyfter fram forskning och praktik och stimulerar till diskussion om bland annat motivation, elevers lärande, skolledningens pedagogiska ledarskap samt föräldrasamarbete - ämnen som Skolverket i lägesrapporten för 2009 tog upp som viktiga områden för samverkan kring elevers hälsa.

3.2.3 Hälsofrämjande skolutveckling

Kärnan i det hälsofrämjande skolutvecklingsarbetet är elevens lärande och motivation, ledarskap och föräldrasamarbete. Arbetet utgår från att fysisk, psykisk och social hälsa är viktig för elevernas förmåga att lära och trivas. Det har under året visat sig finnas stor efterfrågan på fortbildning inom området hälsa i perspektiv av elevens lärande. De konferenser som genomförts av Skolverket har varit uppskattade och fullteknade.²⁹

3.2.4 Samarbete med föräldrar

Sedan 2008 ger Skolverket uppdragsutbildningen *Samarbete med föräldrar - skolpraktik och forskningsperspektiv* (distans med campusträffar, 7,5 hp) vid Örebro universitet. Högskolekursen riktar sig till lärare och elevhälsans personal inom förskola, grund- och gymnasieskola och i år ges även en fortsättningskurs på avancerad nivå. Kursen tar upp relationen hem och skola och diskuterar olika forskningsresultat, centrala begrepp och perspektiv inom området. Kursen kommer att ges fram till slutet av 2010 inom regeringsuppdraget om jämställdhetssatsningar i skolan.

4. Samverkan och samordning inom ANDT

Skolverket deltar i flera samverkans- och samrådsgrupper med andra statliga myndigheter med koppling till hälso-, arbetsmiljö- och miljöfrågor som även diskuterar arbetet inom alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobaksområdet.

4.1 Samverkans- och samordningsprojekt som Skolverket deltagit i under 2010

- Skolverket är representerat i *Regeringens rådgivande fokusgrupp om skolan* som leds av ANDT-sekretariatet på Socialdepartementet och har till uppgift att diskutera det fortsatta arbetet inom samverkansområde två "Gemensamma utgångspunkter för samverkan i skolan".
- Skolverket samverkar med Socialstyrelsen och dess Utvecklingscentrum för barns psykiska hälsa (prevention) i och med sitt medverkande i UPP-centrums strategigrupp för barn och ungdomars psykiska hälsa.
- Skolverket är representerat i referensgruppen *Tobaksfri skoltid* som Statens folkhälsoinstitut startat tillsammans med Lärare mot tobak samt i Arbetsgruppen för *Skolan förebygger 2 ANDT* där fokus för kunskapsspridningen ligger på stöd till regionala aktörer för att intensifiera och vidareutveckla det arbete som påbörjats. Statens folkhälsoinstitut ska tillsammans med bland annat Skolverket peka ut vilka förebyggande metoder som ska spridas till

²⁹ Konferenserna *Inget slår en skicklig lärare*

skolhuvudmännen och hur en samordnad och effektiv spridning genomförs på bästa sätt. Folkhälsoinstitutet ska ta fram ett material om ANDT i olika ämnen i grundskolan och gymnasiet.

- Sedan 2002 deltar Skolverket i den *Nationella samverkansgruppen runt barn som far illa* tillsammans med Socialstyrelsen och Rikspolisstyrelsen.
- Skolverket samverkar med utredningen *Översyn av skolans arbete med utsatta barn*³⁰ som ska kartlägga skolors arbete med utsatta barn, samverkan med berörda myndigheter och lägga fram förslag på hur skolorna kan stödjas i detta arbete och bedöma behovet av författningsförändringar. Uppdraget slutrapporteras i november 2010.
- Skolverket representeras av en ledamot i *nationella ANDT-rådet*, som är rådgivare till regeringen i alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobaksfrågor.
- Skolverket är representerad i *Myndighetsnätverket för barn och ungdomsfrågor* som fokuserar på barns rättigheter och har som mål att identifiera och samordna insatser som berör barn och unga inom olika myndigheter. Skolverket är även representerat i nätverkets skolgrupp som har *fokus på barn och unga i utsatta situationer och deras rätt till utbildning*.

4.2 Utfall och lärdomar från samverkan

En ökad samverkan med flera statliga myndigheter och det har funnits en stark efterfrågan på medverkan av Skolverket i konferenser arrangerade av bland andra Statens folkhälsoinstitut.

Som även nämndes i lägesrapporten för 2009 har flera myndigheter idag uppdrag direkt riktade till skolan och många aktörer inom ANDT- och hälsoområdet syns i skolsammanhang. För att dessa ska lyckas behöver de sättas in i ett sammanhang som sammanfaller med skolans kunskapsuppdrag och som ligger nära skolpersonals vardag och kompetens.

I ett myndighetsövergripande möte (juni 2010) som regeringens rådgivande fokusgrupp om skolan arrangerade, diskuterades specifikt skolrelaterade insatser. En av slutsatserna var att det finns ett behov av ett bredare angreppssätt som ligger i linje med insatser som rör hälsofrämjande skolutveckling. Vid mötet lyftes också att insatser bör ha ett medvetet genusperspektiv.

5. Framåtblickande bild av styrkor och svagheter

Nedan redogörs för en framåtblickande bild av styrkor och svagheter när det gäller Skolverkets arbete med att uppnå mål och delmål inom nuvarande alkohol- och narkotikaplaner (2006-2010) och inom tobaksområdet.

³⁰ U2009:05 med tilläggsdirektiv U2009:80

5.1 Styrkor

Mycket av den verksamhet som Skolverket bedriver i form av främjande och förebyggande insatser är en del av ett långsiktigt arbete med att förebygga alkohol-, narkotika- och dopnings- och tobaksmisbruk. Många av Skolverkets regeringsuppdrag och skolutvecklingsinsatser rör områden som mobbning, värdegrundsbete, samverkan kring barn som far illa eller riskerar att fara illa, samarbete skola – föräldrar och elevhälsa. Det är insatser som syftar till att främja goda relationer, bemötande och hälsa. Ett gott skolklimat och goda skolprestationer är en viktig skyddsfaktor när det gäller att förebygga alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobaksbruk hos eleverna. Det är viktigt att främjande insatser tar utgångspunkt från en helhetssyn på skolans uppdrag.

Skolverket deltar i flera samverkans- och samrådsgrupper med andra myndigheter med fokus på hälsa, arbetsmiljö och miljö som även tar upp och diskuterar alkohol, narkotika, dopning och tobak i skolan. Skolverket är en ofta efterfrågad samarbetspartner och kompetens i olika myndigheters arbete med ANDT.

En annan styrka i Skolverkets arbete med ANDT-området är den informations-spridning som är möjlig genom myndighetens olika kanaler, såsom Skolverkets hemsida, olika informationsmaterial och publikationer.

5.2 Svagheter

När flera myndigheter har uppdrag att arbeta med insatser för att förebygga och förhindra bruket av alkohol, narkotika, dopning och tobak hos barn och unga uppstår ett behov av att skapa en överblick och samordning över de olika myndigheternas arbete för att arbetet ska bli samstämmigt och samtidigt. Därför är Skolverket positivt till att SAMANT, regeringskansliets interdepartementala arbetsgrupp, arbetar för utveckla samverkan mellan politikområdena och samordna den ANDT-förebyggande politiken.

Skolverket genomförde en kvalitetsgranskning 1999 inom kunskapsområdet tobak, alkohol och narkotika. Olika myndigheter och organisationer efterfrågar en ny sådan granskning³¹ något som inte ligger under Skolverkets uppdrag.

Som nämnts tidigare är Skolverkets verksamhet i hög grad styrd av olika regeringsuppdrag och utrymmet för egeninitierad verksamhet är mycket begränsat. Skolverket har inte haft möjlighet att prioritera riktade utvecklingssatsningar inom kunskapsområdet alkohol, narkotika, dopning och tobak.

³¹ *Nationella kvalitetsgranskningar* (1999/2000). Om mobbning, sex och samlevnadsundervisning samt ANT-undervisning. Rapport nr. 180. Skolverket.